

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YÛNUS EMRE'DEN MEHMED ÂKİF'E ŞİİR
ÖZEL SAYISI
YIL 7, ARALIK 2021

Neslihan DOKUMACI

Adıyaman Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi
Adıyaman/TÜRKİYE
dokumacineslihan@gmail.com
ORCID

**'AYNÎ MAHLASLI BİLİNMEYEN
BİR ŞAİR VE ŞİİRLERİ**

AN UNKNOWN POET NAMED
'AYNI AND HIS POEMS

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 23.08.2021
Kabul Tarihi: 21.10.2021
Yayımlanma Tarihi: 31.12.2021

Article Information: Research Article
Received Date: 23.08.2021
Accepted Date: 21.10.2021
Date Published: 31.12.2021

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Dokumacı, Neslihan, "'Aynî Mahlaslı Bilinmeyen Bir Şair ve Şiirleri", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yunus Emre'den Mehmed Âkif'e Şiir Özel Sayısı, Aralık 2021, s. 274-293.

Dokumacı, Neslihan, "An Unknown Poet Named 'Ayni and His Poems", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Special Issue of Yunus Emre to Mehmed Akif, December 2021, p. 274-293.

10.28981/hikmet.986203

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YÛNUS EMRE'DEN MEHMED ÂKİF'E ŞİİR
ÖZEL SAYISI
YIL 7, ARALIK 2021

Neslihan DOKUMACI

'AYNÎ MAHLASLI BİLİNMEYEN BİR ŞAİR VE ŞİİRLERİ

AN UNKNOWN POET NAMED 'AYNÎ AND HIS POEMS

ÖZ

Klasik Türk şiiri alanında şahsiyetler ve eserleri ile ilgili çalışmalar, klasik Türk edebiyatı tarihi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmalar açısından divanlar, mesneviler ve mecmualar birer yardımcı kaynaklardır. Özellikle mecmualar bu anlamda önemli bir role sahiptirler. Edebiyat tarihi kaynaklarına girmemiş bilgiler, şairler ve şiirler mecmualar sayesinde tespit edilebilmektedir. Böylelikle mecmualarla ilgili çalışmalar, bilinen şairlerin yeni eserleri ve şiirlerini tespit etmenin yanında yeni edebî şahsiyetlerin keşfedilmesine de vesile olmaktadır.

Bu çalışmada, hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmayan 'Aynî'nin Mecmû'a-i Eş'âr'da yer alan şiirleri incelenmiştir. Bu mecmua "Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi Hüdâyî Efendi koleksiyonu 1313" numaraya kayıtlıdır. Önemli bir kısmının 'Aynî'ye ait şiirlerin oluşturduğu Mecmû'a-i Eş'âr'da, 'Aynî'nin Nergisî'ye yaptığı 1 tahmîs; 1 kasîde ve 9 gazeli bulunmaktadır. Şairin hayatı, şiirlerinin muhtevası ve şekil özellikleri hakkında bilgi verilerek çalışma, çeşitli tablo ve dipnotlarla zenginleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Şiiri, Mecmû'a-i Eş'âr, 'Aynî, Edebi Sanat, Muhteva.

ABSTRACT

Studies on personalities and their works in the field of classical Turkish poetry are important in terms of the history of classical Turkish literature. In terms of these studies, divans, mesnevis and mecmuas are auxiliary sources. Information, poets and poems that are not included in the sources of literary history can be determined by means of mecmuas. Thus, studies on journals lead to the discovery of new literary figures as well as identifying new works and poems of known poets.

In this study, 'Aynî poems in Mecmû'a-i Eş'âr, whose life is not known in the sources, were examined. This mecmua is registered under the number "1313 in the collection of Hüdâyî Efendi in the Hacı Selim Ağa Manuscript Library". In Mecmû'a-i Eş'âr, an important part of which is composed of poems belonging to 'Aynî, there are 1 tahmîs; 1 kasîde and 9 gazel made by 'Aynî for Nergisî. The study has been enriched with various tables and footnotes by giving information about the poets life, the content and shape features of her poems.

Keywords: Classical Turkish Poetry, Mecmu'a-i Es'ar, 'Ayni, Literary Art, Content.

Giriş

“Mecmularada yer alan, divan dışında kalmış şiirlerin şairlere nispeti başlı başına bir çalışma alanıdır. Bu konunun metin tenkidi hassasiyetiyle dil, üslup, muhteva ve dönem özellikleri gibi birçok özelliğin göz önünde bulundurulmasıyla ele alınması gerekmektedir” (Tuğluk, 2019: 100). Bu şekilde söz konusu mecmualarla ilgili yapılan çalışmalar, klasik Türk edebiyatın muayyen yönünü ve zenginliklerini bir hazine olarak önümüze koymaktadır.

Hayatı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda bir bilgiye rastlanmayan *Aynî* ile ilgili olarak elimizdeki tek kaynak, şiirlerinin bulunduğu *Mecmû'a-i Eş'âr'dır*. *Aynî* mahlaslı şiirleri incelediğimizde, *Aynî'nin* doğum ve ölüm tarihi, mesleği hakkında şiirlerde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Tahmîs nazım şekliyle yazılmış bir şiirin başlığında “Gazel-i Nergisî Tahmîs-i 'Aynî” ifadesinden şairin *Nergisî'ye tahmîs* yazdığı tespit edilmiştir. Bu *tahmîsten* hareketle, şairin de XVII. yy.'da yaşıyor olabileceği düşünülmektedir.

Mecmû'a-i Eş'âr'da; XV., XVI. ve XVII. yüzyıllarda yaşamış şairlere ait şiirler yer almaktadır. Bu mecmuada genel olarak yer alan şiirlerin kaleme alındığı dönemi açısından değerlendirildiğinde *Aynî'nin*, XVII. yy.'da yaşamış *Nergisî* ile aynı dönemde yaşıyor olabileme ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Aşağıda *Aynî'nin Nergisî'ye* yazdığı bir tahmisi yer almaktadır:

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

“*Ayniyâ* şâbit-ka-dem ol şabr kıl derde besî

Sengden bālîn ü pîşter hâkdandur ölesi

Cân göziyle bir nazar kıl hor bakma herkesi

Her belâ vü derde âsândur taḥammül Nergisî

Lîk şabr [u] cevri-i bî-taḥrîb ü hicri-i yâr güç” (2/5)

Edebiyat tarihleri ve biyografik eserlerin taranması neticesinde, XVI. yy. şairlerinden *Karamanlı Aynî* ve XIX. yy. şairlerinden *Ayıntablî Aynî'ye* ait birer adet divana ulaşılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu, *Karamanlı Aynî Divanı'nda Aynî* mahlasıyla yazılmış şiirler tespit edilememiştir. *Ayıntablî Aynî ise*; XIX. yy.'da yaşamış bir şair olduğundan, *Mecmû'a-i Eş'âr'da* şiirlerinin olması muhtemel değildir.

1. Mecmû'a-i Eş'âr'ın Tanıtımı

Aynî'nin şiirlerinin yer aldığı *Mecmû'a-i Eş'âr*; “Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi Hüdayî Efendi Koleksiyonu 1313” numarada kayıtlıdır. Söz konusu *Mecmû'a-i Eş'âr*, 52 varaktan oluşmaktadır. Mecmuada şairi belli olmayan 18 manzume ile birlikte, 57 şairin 100 manzumesi yer almaktadır. *Mecmû'a-i Eş'âr'da*; 3 kasîde, 2 münâcât, 8 murabba‘, 2 tahmîs, 2 müseddes-i mütekerrir, 6 mesnevi, 85 gazel, 3 kıt‘a, 5 lügaz, 98 beyit ve 32 müfred yer almaktadır. Mecmuada fevâid olarak bilinen günlük ve dinî bilgiler vb. öğretici düşünceler de bulunmaktadır. Fevâidin bir kısmı dua ve hadis metinlerinden oluşmaktadır. 1 ayet, 32 hadis, 8 dua, 1 münâcât, 1 Arapça gazel, 1 ser-nâme, 8 tanım (i‘tikaf, imâme,

Mefâ'îlün/ Fe'ûlün (1) ve *Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün (1)* vezin kalıplarını sadece iki şiirinde tercih ettiği görülmektedir. Şairin remel bahri ile yazdığı vezin kalıpları, divan şairlerinin en çok rağbet ettiği kalıplardandır. Bundan dolayı *'Aynî'nin* de diğer klasik divan şairleri gibi bu kalıpları daha çok tercih ettiği görülmüştür. Nitekim eldeki on bir şiirin beşi bu kalıpla kaleme alınmıştır. Şairin kullandığı diğer kalıpların ise, divan şairlerinin kullandığı alışılmış kalıplar olduğu söylenebilir.

'Aynî'nin şiirlerinde, vezinle ilgili olarak göze çarpan önemli özelliklerinden biri de imâle ile ilgili uygulamalardır. Şair, bütün şiirlerinde başta Türkçe kelimeler olmak üzere, Arapça ve Farsça kelimelerde imaleye düşmekten kurtulamamıştır. Türkçe kelimeler, Türkçe kelimelere getirilen ekler, izafet kesresi ve atıf vavı ile Türkçe bağlaçlar imalenin yapıldığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiirlerde imale içeren birçok mısra bulunmaktadır. Örneğin; “Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün” vezniyle yazılmış olan “Süvâr olup bahâr irdi giyüp aklar yeşil üzre” ve “O gence peyk-i şeftâlû benefşe dahı sekbanı” mısralarında da geçen altı çizili hecelerde imale yapılmıştır. İmale yapılan kelimeler incelendiğinde şairin, imaleyi bir vezin zarureti olarak yaptığı görülmektedir. Şairin, imale ve zihaf uygulamalarında klasik Türk şiirinin genel özellikleri görülmektedir. Söz konusu şairin kullandığı aruz kalıplarını aşağıdaki tabloda şu şekilde göstermek mümkündür:

Tablo 2: Şair 'Aynî'nin Şiirlerinde Vezin Tablosu.

VEZİN	KASİDE	TAHMİS	GAZEL
Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlün			4
Fâ'îlâtün/ Fâ'îlâtün/ Fâ'îlâtün/ Fâ'îlün	1	1	3
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün			1
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün			1

3.3. Dil ve Üslûp

'Aynî'nin şiirlerinde Osmanlı Türkçesinin karakteristik özellikleri vardır. Arapça ve Farsça kelimeleri çokça kullanmasına rağmen bu kelimeler, Divan şiirinin kelime kadrosu içinde kullanılan sözcükler olarak karşımıza çıkmaktadır. Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan mısraların yanında “Cân göziyle bir nazar kıl hor bakma herkesi”, “İnanmazsan güzel gel yüregim yâr”, “Niçe bir ilden ile saldı bu dem sevdâ beni” örneklerinde olduğu gibi duru bir Türkçe ile yazdığı mısralar da bulunmaktadır.

'Aynî'ye ait şiirlerde Arapça ve Farsça tamlamalar kullanılmıştır: “Milket-i gam, 'arz-ı hâl, ruz-ı şita, 'aşık-ı zâr; Yâ eyyühe'l 'uşşâk, cennetü'l-firdevs, fi'l-kulüb, fi'l-hakikat; 'Azm-i diyâr-ı yâr”. İkili tamlamaların yanında şiirlerinde “Zûr-

bâzû-yı cemâl-i yârdur ‘âşık-şikest” (4/3) örneğinde olduğu gibi zincirleme tamlamamalara da rastlanır. Özellikle münâcât türündeki kasidenin ilk beş beytinde Arapça ve Farsça tamlamaların ağırlıkta olduğu göze çarpmaktadır.

Şairin şiirlerinde; “başına aç şar-, gözün aç-, nazar kıl-, su götür-, can al-, el al-, pâyına yüz sür-” gibi Türkçe deyimler kullanılmıştır.

‘*Aynî*’nin, klasik şiirin anlam ve anlatım imkânları içinde klasik bir üslupla şiirler yazdığı görülmektedir. Şiirlerinde edebi sanatların ortaya koyduğu anlam çerçevesinde, ifade güzelliğini önceleyen bir anlatım tarzı vardır. ‘*Aynî*’nin kaleme aldığı şiirlerde edebi sanatların etkin bir şekilde kullanıldığı söylenebilir. Divan şiiri bünyesinde kullanılan edebi sanatların teorik bilgisine sahip olduğu görülen ‘*Aynî*’, bu sanatların birçoğunu şiirlerinde kullanmıştır. Bu sanatlardan en çok teşbih ve hüsn-i talile müracaat eden şair; telmih, kinaye mübalağa, nida gibi sanat çeşitlerini de kullanmıştır.

3.4. Muhteva

Şiirlerinin muhtevası incelendiğinde, ‘*Aynî*’ şiirlerinde divan şiirinin klasik mazmun, mefhum ve remizlerinin gereği olan konularla birlikte ilahi / beşerî aşk, dünyanın fâniliği, din ve tasavvuf, tevhid, muhabbet, samimiyet, vefasızlık, bahar ve kış mevsimi gibi konularının da işlendiği görülür. ‘*Aynî*’ye ait şiirler incelendiğinde, aralarında konu bakımından bir bütünlük olmadığı görülmektedir.

Âşık için dünya hayatının hiçbir önemi yoktur. Bu yüzden fânî dünyadan ziyade asıl sevgilinin olduğu hayata özlem duymaktadır. Beyitte, âşığı deli eden, âşığın aklını çelen sevgiliyi gözlediği anlatılır.

“*Şanmañuz ‘âlemde ben dünyâ-yı fânî gözlerem*

‘*Âşıkun şeydâ kılan mañbûb-ı cānı gözlerem*” (9/1)

Kış mevsimi doğanın canlılığını ve renkliliğini yitirdiği bir mevsimdir. Şair beyitte; kış mevsimin gelişi ile doğadaki canlılığın ve renkliliğin kaybolmasını nazara bağlayarak *hüsn-i talil* yapmıştır.

“*Nazarın kendüye itmek ne ola rûz-ı şitâ*

‘*Şimdi biñ dürlü nazar şaldı şanki habâb*” (3/4)

Hâlık (Yaratan), Allah yaratıcıdır; yarattığı güzelliklere melekler de âşıktır. Allah yerin ve göğün de yaratıcısıdır:

“*Hân-kâh-ı miñnet içre hây u hüy[ı] terk idüp*

‘*Hâlik-i arz u semâya vâşık olmışlardanuz*” (6/4)

Şair beyitte, aşk ateşi ile yanmaktadır. Yüreği, sevgilinin ayrılık ateşinden âh etmektedir. Âşığın yüreğinden çıkan âh dumanının göğü inletmesi, tutması gibi imgeler, klasik divan edebiyatı mazmunları ile birlikte kullanılmaktadır. Âşık, sevgiliye olan aşkı için her an âh çeker. Bu yüzden âşık, sevgilinin ayrılık ateşiyle yanıp tutuşur. Ah, âşığın gönlünü yakıp kavurur. Sevgili ise, gündüzleri âşığın gönlünden çıkan âhın dumanlarını seyre dalar. Ahın dumanları, aynı zamanda sevgiliyle bir haberleşme aracıdır.

“*Aynî-i bî-dil dem-â-dem top-ı âhı çekmede*

Âteş-i hicrân ile gündüz duhânı gözlerem” (9/5)

Tahmîs nazım şekliye yazılmış beş bentlik şiirde şair, “güç” redifi çerçevesinde âşığın yâre çektiği hasret ve vuslat özlemini; yârin, âşığı baştan başa kuşattığı cefası ile sevgiliye hasret kalmanın ne kadar güç/zor olduğunu anlatarak bu vuslatın ancak haşre kaldığını ifade etmektedir. Aşığın bu zorlu süreçte bela ve derde sabırlı kalması gerektiği anlatılmaktadır.

“*Aynîyâ* sâbit-kadem ol şabr kıl derde besî

Sengden bâlin ü pişter hâkdandur ölesi

Cân göziyle bir nazar kıl hór bakma herkesi

Her belâ vü derde âsândur taḥammül Nergisî

Lîk şabr u cevri-i bî-takrîb ü hicri-i yâr güç” (2/5)

‘*Aynî* mahlaslı 14 beyitlik kasîdenin türü münâcâttr. Kasîde de: “Ey Allah’ım! Mahşer gününde bizim yüzümüzü kara çıkarma, cennetinde yer almama yardım et” diye yakardığı ifade edilir. Şair bu beyitte Ey Allah’ım! diye seslenerek *Nida* sanatında bulunmuştur.

“*Yâ İllâhi rûz-ı maḥşer rûy-ı mâ-râ kon sefid*

Kon müyesser der-behiştet bende-râ â‘la‘l-maḳâm” (1/13)

Nikâb (Peçe), yüzü örtmek için kullanılan bir tür kumaştır. Sevgili de yüzünü peçeyle örterek kendisini âşıktan gizler. Bu durum âşığı daha da cezbetmekte ve merakta bırakmaktadır. Aynı zamanda âşığı sevgilinin güzelliğini görmekten mahrum eder. Âşık sevgiliden yüzünü örten peçeyi kaldırmasını ister. Bunu da baharın gelişini bahane ederek sevgilinin yüzündeki peçeyi kaldırmasını arzu eder. Âşığın sevgiliye olan hasretinden başına aklar düşer. Bu ifadesinde *hüsn-i talil* sanatı vardır.

“*Nev-bahâr irdi yüzinden gidüben ‘âr u niḳâb*

Başına aḳ şarınup aldı ele câm-ı şarâb” (4/1)

Farsça, şarap anlamına gelen *bâde* sözcüğü de şiirlerde zikredilen sözcüklerdendir:

“*Ayn-ı ‘âşık gibi ‘Aynî gözün aç rûz-ı bahâr*

Ġafletün ḳo şu götürsün ele al bâde-i nâb” (3/5)

Külâh, farklı yüzyıllarda başa giyilmiş bir tür başlıktır. Beyitte geçen külâhın askerler tarafından başa giyildiği ve kenarının kıvrıldığı anlaşılmaktadır:

“*Benefşe kendü leşkerle piyâde başdı meydânı*

Ḳıvrırdı şeb-külâhını çü irdi luḳf-ı Rabbânî” (10/1)

Zahidin kibirli olması ikiyüzlü anlamına gelmemektedir. O aynı zamanda aşk şahının hizmetine sadık olmuşlardır:

“Zāhid-i ḥod-bīn olan ma‘nā mūrā’ī şanmanuz

Şāh-ı ‘ışkuñ ḥidmetinde şādık olmışlardanuz” (6/2)

Beyitte şair, âşığın çok gözyaşı döktüğünü anlatabilmek için *kinaye* yaparak Umman Denizi’ni zikretmiştir. Ayrıca umman ile anlamsal bir derinlik de söz konusudur. Âşığın döktüğü gözyaşını umman ile mübalağalı bir anlatım ile ifade edilmektedir:

“Görinürken düşdi ‘ummāna görünmez oldı

‘Ayniyā gör ki yine şaldı bizi reh-berümüz” (8/7)

Güzelliğiyle anılan Hz. Yusuf, Mısır’a sultan olduktan sonra Mısır güzellik diyarı olarak geçmektedir. Hz. Yusuf’u düşündürmesi sebebiyle *telmihte* bulunmuştur. Mısır, ülke olarak da geçmektedir. *Tevriye* sanatı da vardır:

“Cihānuñ cümle varından hemān ‘Aynī hüve’l-mağşūd

Ki zīrā Mısr-ı ḥüsn içre dil-i ‘āşık olur fānī” (10/5)

Gece, âşığın sevgiliyi hayal ettiği vakittir. Âşık, geceleyin sevgiliyi düşünerek karanlığı aydınlığa çevirir. Âşık kendisini bu anlamda mumun etrafında dönerek yanan pervaneye benzetmiştir. *Teşbih* sanatı vardır. Bu yüzden âşık, sevgilinin varlığını anlatabilmek için mumu kullanmaktadır.

“Dün gice şem‘üñ fūrūğın şol kadar vaşft itdiler

Yanmışam pervāneveş gönlüm alanı gözlerem” (9/2)

Tablo 3: Şair ‘Aynî’nin Şiirlerinde Muhteva Tablosu.

Yp. Nü	Mahlas	Matla‘ Beyti / Bendi	Makta‘ Beyti / Bendi
5a	‘Aynî	Tālib-i ‘ilm ü edeb rā nist cā beyne’l-‘avām Z‘ān ki o ḳāt-ı şalateşān telaf şod fi’l-menām	‘Aynî-i bî-dil de-mā-dem girye vü zārî koned Dide-i ḥün-riz-i mā aḥir şevved pür bi’l-regām
6b	‘Aynî	Şāh-ı ‘ışkuñ bendesiyem ger iderse ‘ār güç Milket-i ğamda esirem olmışam bî-mār güç Ey ṭabīb-i cān olan artuḳ baña tīmār güç ‘Arz-ı ḥāle çāre yoḳ ‘azm-i diyār-ı yār güç ‘Āh kim ḥayretdeyim refṭār güç güṭār güç	‘Ayniyā şābit-ḳadem ol şabr ḳıl derde besī Sengden bālin ü pişter ḥākdandur ölesi Cān göziyle bir nazar ḳıl ḥor bakma herkesi Her belā vü derde āsāndur tahammül Nergisî Līk şabr [ü] cevri-i bî-taḳrīb-i hicri-i yār güç
3b	‘Aynî	Nev-bahār irdi yüzinden gidüben ‘ār u niḳāb Başına aḳ şarınup aldı ele cām-ı şarāb	‘Ayn-ı ‘āşık gibi ‘Aynî gözün aç rüz-ı bahar Ġafletün ḳo şu götürsün ele al bāde-i nāb
39a	‘Aynî	Vā‘di-i ḥayretde ḳaldum dem-be-dem ḥayrān olup Ġamdan āzād olmadum bir laḫza ben ḥandān olup	Mest olur bülbül dem-ā-dem güş idüp eḳānumı Her seḫer kim ‘Aynî-i zār inlese giryān olup
39a	‘Aynî	Elā ey hem-dem-i ‘irfān olan yār Şaḳın nā-dāna uyup olmaḳıl yār	Elā ey ‘Aynî-i şeydā ḥazer ḳıl Ḥaşār-ı cismüñe nize urur mār

5a	Zahidâ didâr-ı yâre ‘âşık olmuşlardanuz Tekye-i gâmda be-ğâyet fâyiğ olmuşlardanuz	‘ Aynî -i dil-suhteyüz biz vâ‘ izâ gel pendî ço Biz ezelden hûb-rûya Vâmîk olmuşlardanuz
5b	Mittü min tûli‘l-leyâlî kad etâ idfâninâ Külle yevmin vuşlete‘l- maḥbûbi ilâ im‘âninâ	Ḳad bedâ esrârunâ mâ dâme ‘ Aynî bâkiyen A‘razü ‘anni‘l-aḥibbâ fârekü şubbânunâ
6a	Hamdû li‘llah ki cihân içre hele yok ğamumuz Ĝam bu idi ki eger hiçe ḳurayduk elümüz	Görünürken düşdi ‘ummâna görünmez oldı ‘ Aynîyâ gör ki yine şaldı bizi reh-berümüz
32b	Şanmañuz ‘âlemde ben dünyâyı fânî gözlerem ‘Āşîkuñ şeydâ ḳılan maḥbûb-ı cânı gözlerem	‘ Aynî -i bî-dil dem-â-dem t̄âb-ı âhî çekmede Āteş-i hicrân ile gündüz duḡanı gözlerem
3b	Benefşe kendü leşkerle piyâde başdı meydânı Ḳıvrıdı şeb-külâhım çü irdi luḡf-ı Rabbânî	Cihânunü cümle varıdan hemân ‘ Aynî hüve‘l- maḳşûd Ki zirâ Mışr-ı ḥüsn içre dil-i ‘âşîk olur fânî
6a	Gel kerem ḳıl ey gönül kim ḳılmağıl rüsvâ beni Niçe bir ilden ile şaldı bu dem sevdâ beni	‘Āşîk-ı cân-bâz ile meydâna girdi cân-sitân ‘ Aynîyâ cân ḳurtarırsañ eyleme ifşâ beni

METİN¹1²Ḳaşıde-i ‘Aynî Der-Ḥaḳḳ-ı Cāhilān³*Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün*

- 1 Tālib-i ‘ilm ü edeb-rā nîst cā beyne‘l-‘avām
Z‘ân ki evḳāt-ı şalāt-ı işān telef şod fi‘l-menām
- 2 Pend-rā her çend güyî der-nîgered fi‘l-ḳulüb
‘Ālimān-rā mi-fürüşend behr-i dünyâ ke‘l-ğulām
- 3 Cāhilān destār-sāzend hem-çü destār-ı ‘ıẓām
Farḳ müşkil z‘ân ki kūrî mi-koned fevḳü‘l-berām
- 4 Her ki bā-destār-bînî tū me-pendār ‘âlem-est
Pend bā-cāhil mede kū neşineved ‘ale‘l-ḥişām

¹ Mecmuada mevcut numaralandırma sayfa esas alınarak yapılmıştır. Varak esasına göre mecmua yeniden numaralandırılmıştır. Şiirlerin geçtiği varak, bu yeni düzenlemeye göre verilmiştir.

² [5a], şiirin başlığı “Ḳaşıde-i ‘Aynî Der-Ḥaḳḳ-ı Cāhilān” yer almaktadır.

³ Ḳaşıde-i ‘Aynî Der-Ḥaḳḳ-ı Cāhilān adlı kasîde, Mecmû‘a-i Eş‘âr *Ekler* kısmında mevcuttur. Dokumacı, 2017: 193.

- 5 Hem-çū nā-bīnā be-deryā-yı dalālet refte end
Reh-ber-i rāh-ı hidāyet bā-inān şa' bü'l-merām
- 6 Her ki-rā va' z ü naşīhat mī-dehi gired hīlāf
Meclis-i şān der-cihān mānd be-şūre-i bi'l-ħicām
- 7 Dağķ ü lağ-rā gūş dārend rāh-ı Hāğ pīnhādend
Kūfr goften āyed ender qalbhā mişlü't-ṭarām
- 8 Goften Hāğ kes ne-gūyed cüz suḥanhā-ı gālīz
Cān dehend ez-behr şadr u mī-sitend şadrü'l-keām
- 9 'İlm-rā bisyār ü endek ger be-ḥūnī piş-i 'ām⁴
Cümle-i yeksān dāred çü ne-dāred mā'ü'l-merām
- 10 Ve ey ānan-rā ki üftādend der-dām-ı cehil
Kes ne-dāred dest-i işān-rā meger Rabbü'l-enām
- 11 Der-miyān-ı eblehān 'ārif nī-rezed deşte'
Melce-i ehl-i ma' ārif-rā der-i dārü's-selām
- 12 Hālīķ-ı arz ü sema-rā tekye kerdem z'ān sebeb
K'üfted der-qalb-i men ḥavfü'l gārām⁵
- 13 Yā İlähi rüz-ı maḥşer rüy-ı mā-rā kon sefid
Kon müyesser der-behiştet bende-rā ā' la'l-mağām
- 14 'Aynī-i bī-dil dem-ā-dem girye vü zārī koned
Dide-i ḥūn-rīz-i mā āḥir şevved pür bi'l-regām

2⁶**Ġazel-i Nergisī Tahmīs-i 'Aynī***Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün***I**

Şāh-ı 'işķuñ bendesiyem ger iderse 'ār güç
Milket-i ğamda esirem olmuşam bī-mār güç
Ey ṭabīb-i cān olan artuğ baña tīmār güç
'Arz-ı ḥāle çāre yok 'azm-i diyār-ı yār güç
Āh kim ḥayretdeyüm reftār güç güftār güç

⁴ [5b].⁵ 12b, mısra da vezin açısından bir cüz eksiktir.⁶ [6b].

II

Ġamzesi mekkār yārũñ vaşlına hıç irmedũm
 Leb-be-leb sîne-be-sîne yārũm ile olmadum
 Cãn u dilden geşt idũp dũnyãda mişlin bulmadum
Ne helãk eyler ne def' olur ġamuñ hıç görmedũm
Böyle nã-merbũt müşkil böyle nã-hemvãr ġüç

III

Ne selãmı geldi yārũñ bendeye ne bir peyãm
 Mũlk-i dũnyãya degeydi söylese bir hoş kelãm
 Cevrini yārũñ baña bildi ser-ã-ser hãş ü 'ãm
Gelmedi ağũş-ı vaşla şãhid-i ġũl-rũy-ı kãm
Tã dem-i hãşre ġalursa hãşret-i dũdãr ġüç

IV

Rũz [u] şeb zãrĩ ġılursuñ dil-bere geçmez dilek
 Pãyına yüzler sürũp baġmaz saña olsañ melek
 Rũz-ı vaşla ey ġõñũl tãlib olup çekme emek
'Aks-i hãtır-hãh-ı yãrãn üzredũr devr-i felek
Böyle devr eylerse dã'im çarġ-ı keç-reftãr ġüç

V

'Aynĩyã şãbit-ġadem ol şabr ġıl derde besĩ
 Sengden bãlĩn ü pĩşter hãkdandur ölesi
 Cãn ġõziyle bir nazãr ġıl ġor baġma herkesi
Her belã vũ derde ãsãndur taġammũl Nergisĩ⁷
Lĩk şabr [u] cevri-i bĩ-taġrĩb ü hicri-i yãr ġüç

⁷ (Selçuk, 2014: KY 32b, 78a / G.2).

3⁸**Ġazel-i 'Aynī***Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün*

- 1 Nev-bahār irdi yüzinden gidüben 'ār u niķāb
Başına aķ şarınup aldı ele cām-ı şarāb
- 2 Zāhirā rüz-ı şitāda açamaz dīdelerin
Bir bu kim setr ide sırrın biri de maķz-ı hicāb
- 3 Nazar-endāz oluban bezme bu dem şağ u şola
Yüzini mā-ı sehāb ile yudı çeng ü rübāb
- 4 Nazarın kendüye itmek ne ola rüz-ı şitā
Şimdi biñ dürlü nazar şaldı şanki ħabāb⁹
- 5 'Ayn-ı 'āşık gibi 'Aynī gözün aç rüz-ı bahār
Ġafletün ço şu götürsün ele al bāde-i nāb

4¹⁰**Ġazel-i 'Aynī***Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün*

- 1 Vā' di-i ħayretde ķaldum dem-be-dem ħayrān olup
Ġamdan āzād olmadum bir laħza ben ħandān olup
- 2 Olmuşam Ferhād-mānend milket-i 'ışķ içre ben
Ol leb-i Şirīn için kendüm dilā 'uryān olup
- 3 Zūr-bāzū-yı cemāl-i yārdur 'āşık-şikest
Dāğ-ı ħūn-efşānuma ħançer urur fettān olup

⁸ [3b].⁹ 4b, Mısra vezne uymamaktadır.¹⁰ [39a].

4 Ey felek za' fim görüp yokdur baña şefkatün
Cānum almağ kaçd idersin maḥrem-i cānān olup

5 Mest olur bülbül dem-ā-dem gūş idüp efġānumı
Her seḥer kim 'Aynī-i zār iñlese giryān olup

5¹¹

Ġazel-i 'Aynī¹²

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Fe'ûlün

1 Elā ey hem-dem-i 'irfān olan yār
Şaḳın nā-dāna uyup olmağıl yār

2 Ḥudā pāyinde dāred devlet-rā
Eger raḥmī konī ber-'āşık-ı zār

3 Vücūdum ayılır āh-ı seḥerden
İnanmazsañ güzel gel yüreğim yār

4 Çü bülbül ber-gület kerdem fiġānī
Fiġān ü nāle āsānest velī ḥār

5 Ezelden cām-ı 'ışkı nūş idelden
Dağıtdı şoḥbeti ṭolı ile yār

6 Dilā dil-dār-ı tū hergiz me-kon yād
Marā ibkā hemīn bested zi-dil-dār

7 Elā ey 'Aynī-i şeydā ḥazer kıll
Ḥaşār-ı cismüñe nīze urur mār

¹¹ [39a].

¹² Ġazel-i 'Aynī başlıklı manzumenin incelemesi sonucunda *Mülemma Gazel* olduğu tespit edilmiştir.

6¹³

Ġazel-i 'Aynī

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 Zāhidā dīdār-ı yāre 'āşık olmuşlardunuz
Tekye-i ğamda be-ġāyet fāyık olmuşlardunuz
- 2 Zāhid-i ħod-bīn olan ma' nā mūrā'ī şanmanız
Şāh-ı 'ışkuñ ħidmetinde şādık olmuşlardunuz
- 3 Müftī-i 'ışkuñ ki muħkem şimdi dānişmā[n]ıyuz
Ders-i 'ışkı oķımaķda ħāzık olmuşlardunuz
- 4 Hān-ķāh-ı miħnet iķre hāy u hūy[ı] terk idüp
Ĥālik-ı arz u semāya vāşık olmuşlardunuz
- 5 'Aynī-i dil-suħteyüz biz vā' izā gel pendı ķo
Biz ezelden ħüb-rūya Vāmık olmuşlardunuz

7¹⁴

Ġazel-i 'Aynī

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 Mittü min ŧuli'l-leyāli ķad etā idfāninā
Külle yevmin vuşlete'l-maħbūbi ilā im'āninā
- 2 Leylü vaslin marra 'enni marra sehmin min-ķavsin
Zaka ķalbi za'a 'aklī istevā berdānünā

¹³ [5b].

¹⁴ [5b].

- 3 Leyse fi'd-dünyā mekānun min-dümü' i leyse fihi
Küntü ebki külle ānin ḡad bedā kitmānünā
- 4 Hel terā inne's-sahābe ḡad bekā lī külle yevm
Siyjemā ebki bukā'en-zāde lī-himlānünā
- 5 Ḡad bedā esrārunā mā dāme 'Aynī bākiyen¹⁵
A' razū 'anni'l-aḡibbā fārekū ṣubbānünā

8¹⁶**Ġazel-i 'Aynī***Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün*

- 1 Hamdü li'llāh ki cihān iḡre hele yok ḡamumuz
Ġam bu idi ki eger ḡiḡe ḡırayduñ elümüz
- 2 Dehr-i fānīde vaṡan dutmaḡa māyil degülüz
Cānib-i mülk-i 'ademdür fi'l-ḡaḡıḡat yolumuz¹⁷
- 3 Mülk-i 'ālemde seyāḡat gibi devlet mi olur
Ġuşṣa vü derd ü elem daḡı ola hem-demümüz
- 4 Varalum pīr-i muḡāna ki du'āsın alalum
Ola kim alḡıṣ ide devlet ola hem-rehümüz
- 5 Vā' di-i mey-gedede düṣdi bize ṣaff-ı ni'āl
Ṣadr-ı a'lāya iriṣmek yoḡdurur ḡudretümüz
- 6 Ne ḡama bāk iderüz biz ne ṣafādan ḡaḡaruz
Yetiṣüp mevc-i muḡabbet ele aldı gemümüz

¹⁵ Ġazel-i 'Aynī adlı gazel mecmûada *Ekler* kısmında mevcuttur. Bkz.: Dokumacı, 2017: 193.¹⁶ [6a].¹⁷ 2b'de vezin bozulmaktadır.

- 7 Görinürken düşdi 'ummāna görünmez oldı¹⁸
 'Aynīyā gör ki yine şaldı bizi reh-berümüz
 9¹⁹

Ġazel-i 'Aynī

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 Şanmañuz 'ālemde ben dünyā-yı fānī gözlerem
 'Aşıkuñ şeydā kılan mañbüb-ı cānı gözlerem
- 2 Dün gice şem' üñ fūrūğın şol kadar vaşf itdiler
 Yanmışam pervāneveş gönñlüm alanı gözlerem
- 3 Rüy-ı zerdümde belürdi eşk-i çeşmüm selleri
 Yād-ı 'aşıq itmeyen ol dil-sitānı gözlerem
- 4 Bu fütāde 'aşıqa ger Haq virürse fetḥ-i bāb
 Cennetü'l-Firdevs içinde hoş mekānı gözlerem
- 5 'Aynī-i bī-dil dem-ā-dem top-ı āhı çekmede
 Āteş-i hicrān ile gündüz duḥānı gözlerem
 10²⁰

Ġazel-i 'Aynī

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

- 1 Benefşe kendü leşkerle piyāde başdı meydānı
 Kıvırdı şeb-külāhını çü irdi luḥf-ı Rabbānī
- 2 Süvār olup bahār irdi giyüp aqlar yeşil üzre
 O gence peyk-i şeftālū benefşe daḡı sekbanı

¹⁸ 7a'da vezin bozulmaktadır.

¹⁹ [32b].

²⁰ [3b].

- 3 'Aẓīm 'asker dirildi kim muḳābil durımaz kimse
Velī faşl-ı ḫazān irse boşanur lerzeyeye cānı
- 4 Ḳurup dīvānını didi elā yā eyyühe'l-'uşşāḳ
Gelüp kesb-i şafā eyleñ getürüp bezme cānānı
- 5 Cihānuñ cümle varından hemān 'Aynī hüve'l-maḳşūd
Ki zīrā Mışr-ı ḫüsn içre dil-i 'āşıḳ olur fānı

11²¹**Ġazel-i 'Aynī***Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün*

- 1 Gel kerem ḳıl ey göñül kim ḳılmagıl rüsvā beni
Niçe bir ilden ile şaldı bu dem sevdā beni
- 2 Lem enel maḫbūbenā vü niltu ḡammen lā-yurī
En se'elte'l-ḡamme hāzā lā yürī 'Osmānenī
- 3 Rūy-ı yāri görmege ṭālib olup her rüz u şeb
Rüz-ı vaşluñ fikrini ḳılsam dutar ibkā beni
- 4 İne lī za' fun vü ḫüznün Rabbi zidni'ş-şabra lī
Fi'l-hevā 'aḳlī vü ḳalbī fi-ḫabībin māleni
- 5 'Āşıḳ-ı cān-bāz ile meydāna girdi cān-sitān
'Aynīyā cān ḳurtarırsañ eyleme ifşā beni

²¹ [6a].

Sonuç

'Aynî'ye ait şiirlerin yer aldığı *Mecmû'a-i Eş'âr*; XV., XVI. ve XVII. yüzyıllarda yaşamış şairlere ait şiirleri içermektedir. *Karamanlı 'Aynî XVI. yy.'*'da yaşamış bir divan şairi olmasına rağmen, mecmuada bulunan 'Aynî mahlaslı şiirlerin *Karamanlı 'Aynî Divan'ında* tespit edilememiştir. *Ayıntablı 'Aynî, XIX. yy.'*'da yaşamış bir divan şairi olması münasebetiyle, *Ayıntablı 'Aynî'nin Mecmû'a-i Eş'âr'daki 'Aynî mahlaslı şair olmadığı kanaatine* varılmıştır. Nitekim yapılan araştırmalar sonucunda zikredilen 'Aynî'nin, günümüzde çalışılmış ve elimizde divanları mevcut bulunan şairlerden *Karamanlı 'Aynî ve Ayıntablı 'Aynî* olmadıkları tespit edilmiştir.

Şairin hayatı hakkında incelenen kaynaklarda net bir bilgi bulunmadığı gibi şiirlerinde de yer almamaktadır. Ancak şiirlerinin yer aldığı mecmualar ve mısralarındaki ifadelerden bazı çıkarımlar yapılabilmektedir. 'Aynî'nin XVI. veya XVII. yy.'larda yaşamış olma ihtimali vardır. Eldeki şiirlerden hareketle "Gazel-i Nergisî Tahmîs-i 'Aynî" ifadesinden şairin *XVII. yy.'da* yaşıyor olabileceği sonucuna gidilebilir.

Divan edebiyatı şiirinin etkileri şairde görülmekle birlikte, eldeki şiirlerin nazım biçimlerinden (*gazel, kasîde, tahmîs*) dolayı onu bir divan şairi olarak kategorize etmek mümkündür. Şairin şiirlerinde *Arapça* ve *Farsça* kelime ve tamlamaların bulunması ve tespit edilen bazı şiirlerini *Arapça* kaleme almış olması; onun klasik şiir anlayışına uygun hareket ettiğini göstermektedir. Ayrıca şairin şiirlerinde; ilahi / beşerî aşk, dünyanın fânîliği, din ve tasavvuf gibi konuları hakkındaki şiirleri dikkat çekicidir.

İsimleri ve şiirleri unutulmuş, kimi nedenlerle edebiyat tarihlerinde yer bulamayan şairler için mecmualarla ilgili bu türde bir çalışma yapmak oldukça önemlidir. Çalışmamıza konu olan 'Aynî mahlaslı şairin yapılacak çalışmalarda biyografisi ve şiirleri ile ilgili yeni bilgilerin tespit edilmesi edebiyat tarihi kaynaklarımız için önemli bir kazanım olacaktır.

Kaynakça

- Arslan, Mehmet. (2004), *Antepli 'Aynî Divanı*, Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Arslan, Mehmet (e-ansiklopedi), "'Aynî, (Karamanlı)", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (TEİS), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ayni-antepli> (Erişim Tarihi: 21.08.2021).
- Ciğa, Özkan. (2016), "Mevlâna Müzesi Kütüphanesinde Kayıtlı 1626 Numaralı İlâhî Mecmuası", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (DÜSBED) Yıl: 8, S.17, s. 85-102.
- Ciğa, Özkan. (2021), "Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 7978 Numarada Kayıtlı Olan İlâhî Mecmûası'nın Mestap'a Göre Tasnifi", *Külliyat, Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 14 (Ağustos), s. 17-58.
- Dokumacı, Neslihan. (2017), *Hüdâyî Efendi 1313 Numaralı Mecmû'a-i Eş'âr*

- (İnceleme-Metin), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa.
- Dokumacı, Neslihan. (2021), “Hüdâyî Efendi Koleksiyonunda 1313 Numara ile Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr'ın Mestap'a Göre Tasnifi”, *International Journal Of Filologia*, C 4, S 5, s. 155-211.
- Kesik, Beyhan (e-ansiklopedi), “‘Aynî, (Karamanlı)”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ayni-karamanli> (Erişim Tarihi: 21.08.2021).
- Kesik, Beyhan (e-ansiklopedi), “‘Aynî (Mehmet Salih Efendi)”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ayni-salih-ayni-mehmed-efendi> (Erişim Tarihi: 21.08.2021).
- Mermer, Ahmet. (1997), *Karamanlı ‘Aynî ve Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Selçuk, Bahir (2014). “Şiir Mecmualarında Nergisî'nin Türkçe Gazelleri ve Bu Gazeller Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Y 6, S 12, Diyarbakır.
- Tuğluk, İbrahim Halil. (2019), *Kitâbı Nesîmî: Hurûfî Mecmualarında Nesîmî*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası, Sivas.
- Ünver, Niyazi. (2002), ‘Aynî; *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, AKM Yayınları, C 6, Ankara.